

Литература:

1. Архенгольц, И. В фон. История семилетней войны, Москва, 2001.
2. Грималаускайте Д., Калашников Е.А. 2007. Находки товарных пломб в Калининграде в 2006 г. // Четырнадцатая Всероссийская нумизматическая конференция. Санкт-Петербург – Гатчина, 16-21 апреля 2007 г. Тезисы докладов и сообщений. М., 2007. С. 125-129.
3. Калашников Е.А., Синчук И.И. Копилки из раскопок г.Калининграда сезона 2006 г. // Четырнадцатая Всероссийская нумизматическая конференция. Санкт-Петербург – Гатчина, 16-21 апреля 2007 г. Тезисы докладов и сообщений. М., 2007. С. 163-165.
4. Dost K.. Münzen Preussenland Herzogtum Preussen und Provinz ostpreussen im Königreich 1525-1821. [Essen], 1990.
5. Dutkowski J., Sushanek A. Corpus nummorum civitatis Elbingensis. Gdańsk, 2003.
6. Gehrke D.A.. Die Münzen des Königreichs Preussen 1797-1871. Berlin, 1967.
7. Ivanauskas E. Anglijos, Airijos ir Škotijos monetų radiniai Lietuvoje // Kultūros paminklai. Nr. 6. Vilnius, 2000. P. 10-11.
8. Kopicki E. Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historyczne z Polską związanych. T.III. Warszawa, 1978.
9. Krause C.L., Mishler C. Standard catalogue of world coins. Eighteenth Century 1701-1800. Iola, Wisconsin. Krause publication, 1978.
10. Seaby H. A. Standard catalogue of British coins. V.I. Coins of England and United Kingdom. Revised 16th edition. Edited by Peter Seaby and P.Frank Purvey. London, 1978.

Скороход Ольга

МОНЕТНИЙ ДВІР У САДГОРІ В ІСТОРІОГРАФІЇ

MINT SADGORA IN HISTORIOGRAPHY

Садогурська монета – мідна монета, що карбувалась Російською імперією на території Молдавського і Волоського князівств у роки російсько-турецької війни 1768-1774 рр. Після завершення виробництва монети були вилучені з обігу, однак, завдяки монетному двору з'явилося поселення Садогура (Садгора, нині у складі Чернівців). Безперечно питання історії Садогурського монетного двору, біографія його засновника барона П.-Н.Гартенберга та знахідки монет не залишились осторонь наукового осмислення. У нашій розвідці ми спробуємо розглянути бодай частково історіографію Садогурської монетарні.

Історія заснування та діяльності карбівні у Садогурі досить непогано висвітлена як в історичних працях, так і в нумізматичній літературі. До цієї теми звертались і вітчизняні дослідники дорадянського та радянського періодів, і зарубіжні (австрійські, польські, румунські). С. Пивовар пише, що «для більшості публікацій про діяльність Садогурської монетарні є підхід до цього явища як до своєрідної цікавинки з історії нумізматики» [10]. Переважна кількість праць давала лише фрагментарні свідчення, іноді де в чому помилкові. Наприклад, Ф. Вікенгаузер стверджував, що поселення і монетний двір розташовувались на березі р. Тарнавки, що не відповідає сучасній мікротопонімії Садгори. П. фон Вінклер [3] заявив, що «фельдмаршал вважав можливим дозволити Гартенбергу здійснювати переробку у містечкові Садогура (молдавською Рогожня), що належало барону». Насправді барон Гартенберг придбав землі між селами Рогожня та Стара Жучка [7, С. 99], а назва «Садгора» утворилась від перекладу його прізвища польською [8]. Інший дослідник Й. Полек [2, С. 3-10] роком початку карбування монет для Молдови і Валахії називає 1770-й, що було спростовано сучасними дослідниками, хоча окремі автори досі повторюють цю помилку у своїх працях [6, С. 82-90]. При цьому ми не применшуємо значного вкладу Ф. Вікенгаузера, П. фон Вінклера та Й. Полека у дослідження історії монетного двору у Садгорі.

Серед радянських авторів, котрі звертались до історії молдово-валашської монети, вважаємо необхідним виокремити праці Г. Спаського та В. Узденікова. Г. Спаський був одним із перших, хто назвав барона Гартенберга авантюристом, який отримав привілей карбувати монети «через декілька рук» та особою, котра завдала казні величезних збитків [15, С. 134]. Натомість український дослідник С. Пивовар вважає, що барон Гартенберг «мав багатий і неоднозначний досвід випуску грошей» [9]. Втім мережа Інтернет говорить «про специфічні здібності Гартенберга... «садгірська» монета важила спочатку 22 грами, а в кінці війни –18» [4]. Підприємливість та авантюристський характер життя барона Гартенберга описані і в статті Л. Циганенко [17, С. 22-26].

В. Узденіков обґрунтував мету, з якою влаштовувалась карбівня у Садгорі – «ці монети слугували не стільки платіжним засобом, скільки показником співвідношення місцевих і російських грошових знаків, і тим самим полегшували оборот на території Молдавії та Валахії російських грошей, котрі в основному і використовувались російської армією для розрахунку з населенням при закупках провіанту та фуражу» [16]. А щодо срібних монет учений припустив, що вони «швидше за все служили зразками, виготовленими для демонстрації продукції Садогурського приватного монетного двору на високому урядовому рівні» [16]. Сучасні українські дослідники С. Пивоваров та І. Чеховський, а також Ю. Макар та Ю. Юрійчук [14] вважають, що молдово-валашська монета мала суто практичне значення

та «призначалася передусім для викачування з населення повноцінної монети та продуктів [11].

Джерелами історії монетного двору у Садгорі та його значення в історії грошового обігу є самі монети. У періодичних виданнях часто з'являються публікації про знахідки монет для Молдови і Валахії виготовлені у Садгорі у 1771-1774 рр. по всій території України: у дослідженні М. Орлика [1] повідомляється про знахідку на території Нової Сербії таких монет, Н. Руссев повідомляє про клад грошей російсько-турецької війни 1768-1774 рр. на території фортеці Ізмаїл (автор пише, що вивезені звідси гармати могли цілком повернутись сюди у вигляді монет) [12], В. Кожокару також повідомляє про знахідки таких монет на нижньому Дунаї [5]. Про знахідки таких монет повідомляється також на форумах любителів старовини, зокрема йдеться мова про всю європейську частину Російської імперії – Україну, Білорусь, Прибалтику. У такому контексті виникає необхідність здійснити науковий облік наявних знахідок монет, що нас цікавлять, з метою окреслення географічних меж їх поширення.

Цікавою є також інформація на одному з форумів, що монети Садгори були виготовлені з бронзи, чого не врахували фахівці монетного двору. Таким чином штампи, виготовлені для міді, швидко зношувались і виготовлення кожної нової монети було гіршим. Такий стан речей відкриває подільшу перспективу досліджень.

Література

1. Orlyk M. On the history of money Circulation in the territory of New Serbia and Elisavetgrad province (1750-1780S, XVIII century) // Pieniadz i systemy monetarne wspolne dziedzictwo Europy. Studia I Materialy. – Augustow – Warszawa, 2012. – p.247-249
2. Polek J. Die ehemalige russische Munzstatte in Salagura. – Czernowitz, 1894. – S. 3-10.
3. Винклер, П. П. Из истории монетного дела в России. П. фон-Винклер: [в 2 ч.] – СПб.: тип. и хромолит. А. Траншель, 1899. – [Ч. 1.] Молдаво-валахская монета (1771-1774). – С.5.
4. Історичний подорож до Чернівців [Електронний ресурс] // – Режим доступу: https://www.saga.ua/43_articles_showarticle_2280.html
5. Кожокару В. О монетах ХІІІ века на нижнем Дунае // Суворовские чтения. – Выпуск 3. – Измаил, 2003. – С.107-108.
6. Кожолянюк Г.К. Русско-турецкая война 1768-1774 гг. и ликвидация турецкого господства в северной части Буковины / Г.К. Кожолянюк // Русин. – 2014, № 1 (35). – с.82-90.
7. Огуй О.Д. Монетно-лічильні найменування на Буковині та в Молдові (кінець 14 – перша третина 19 ст.) : проблема функціональних

- поліномацій а адаптивних терміносистемах. – Чернівці : Рута, 1997. – С.99.
8. Огуй О.Д., Пивоваров С.В. Садогурська монета [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Sadoghurska_moneta
 9. Пивовар С. «Гарматні гроші» із Садагури [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://www.antykvar.com.ua/pub/_Garmatni_groshi_iz_Sadagury.html
 10. Пивоваров С., Чеховський І. Діяльність Садогурської монетарні під Чернівцями у 1771-1774 рр.: суспільно-економічні та соціально-культурні аспекти [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://forum.violity.com/viewtopic.php?t=3388>
 11. Пивоваров С., Чеховський І. Діяльність Садогурської монетарні під Чернівцями у 1771-1774 рр.: суспільно-економічні та соціально-культурні аспекти [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://forum.violity.com/viewtopic.php?t=3388>
 12. Руссев Н. Д. Клад медных монет из крепости Измаил: деньги русско-турецкой войны 1768–1774 гг. // Stratum plus. 2013. №6. – С.165-173.
 13. Садогурская монета. О чем сайт [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://www.sadgora.com/o-chem-sait.html>
 14. Садогурська монетарня: історико-краєзнавчий нарис / Ю. І. Макар, С. В. Пивоваров, Ю. А. Юрійчук. – Чернівці:Рута, 1997. – 80 с.
 15. Спасский И.Г. Русская монетная система. – М. : Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1957. – С.134.
 16. Уздеников В.В. 'Монеты России. 1700-1917. – Москва: Финансы и статистика, 1986. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://vsemonetki.ru/books/item/f00/s00/z00000024/st034.shtml>
 17. Циганенко Л.Ф. Молдово-волоські монети (1771-1774) / Лілія Циганенко // Альманах науки : Історичні науки. – 2017. – №5. – С.22-26.